

УДК 373.3.034-005

СИСТЕМНО-ТВОРЧИЙ ПІДХІД ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ЗАСАДА ВИХОВАННЯ ДОБРОДІЙНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Г.А.Іваниця

Анотація. У статті здійснено аналіз основних змістових складників системно-творчого підходу до виховання добродійності молодшого школяра.

Ключові слова: системно-творчий підхід, добродійність, виховання.

Аннотация. В статье осуществлен анализ основных составляющих системно-творческого подхода к воспитанию благотворительности младшего школьника.

Ключевые слова: системно-творческий подход, добродетельность, воспитание.

Summary. In the article has been done the analysis of the main components of the systematic – creative method to junior schoolchild's righteousness bringing up.

Key words: systematic – creative method, righteousness, bringing up.

Постановка проблеми. Пріоритетне завдання, виокремлене у провідних освітянських документах, – виховання високоморальної особистості, здатної усвідомити найвищі людські чесноти і чинити відповідно до них на засадах альтруїзму, шляхетності, добродіяння. Сучасна практика морального виховання здебільшого схиляється до моралізування – розтлумачує моральні поняття, супроводжуючи теоретичні міркування не менш абстрактними положеннями про принципи виховання, і майже не торкається того, як найдоцільніше розв'язувати ті чи інші моральні завдання у конкретних виховних ситуаціях відповідно до зазначених принципів та цілей. Формування моральної культури, як відомо, не обмежується настановами й роз'ясненнями моральних принципів і не завжди пов'язане з успішним засвоєнням. Як свідчать результати спеціальних досліджень і педагогічна практика, моральне виховання – це процес насамперед психологічного обґрунтування та організації засвоєння індивідом моральної поведінки (М.Боришевський, В.Котирло, М.Якобсон, В.Давидов, В.Кудрявцев, В.Авраменкова, Т.Гитаренко). Зокрема, обумовленість доброти і добродійності різними сторонами інтелекту (сприйманням, увагою, мисленням, пам'яттю, уявою) вказує на те, що ті чи інші моральні дії залежать, окрім іншого, й від інтелектуальних потенцій індивіда. Людина неухважна, нерозсудлива, з бідною пам'яттю й уявою, емоційно ригідна чи негнучка не здатна до моральної добродійності. Важливо розуміти, що учити доброти і стимулювати добродійність – означає розвивати у визначеному напрямку інтелект індивіда, формувати конкретні емоційні реакції і стани, виховувати волю. Увірувавши в добро на основі лише абстрактних уявлень про нього, можуть стати добрими і діяти по-доброму лише одиниці, тому потрібні реально розроблені технології морально-етичного виховання, здатні сприяти удосконаленню інтелектуальної, емоційної і вольової сфер особистості. Практика засвоєння добра, виховання доброти, добродійності потребує окреслення концептуальних позицій, підходів, щоб, врешті, визначити зміст моральності на «інструментальному» рівні – як зробити дитину моральною.

Аналіз наукових досліджень. У дослідженнях з філософії, психології, педагогіки не існує єдиного підходу до тлумачення сутності і структури морального (добродійного) вчинку, як немає і певної системи у визначенні змісту, форм і методів виховання добродійності у дітей різних вікових

груп. Сучасні численні дисертаційні дослідження, виконані в контексті проблеми морального виховання школярів, аспектно вивчають умови формування таких моральних чеснот, як добродієвість (О.Степанова), доброзичливість (Л.Сологуб), гуманне ставлення (К.Дорошенко) та ін. Предметом окремих педагогічних досліджень стали моральна свідомість (В.Плахтій), моральні основи поведінки (О.Докукіна), моральні вчинки (І.Кравченко), гуманні якості (В.Коротєєва, О.Мильникова, І.Тадєєва, Г.Ясякевич), моральні цінності (Г.Бондаренко, О.Коркішко, С.Мукомел, Л.Ороновська), духовні потреби (Г.Авдіянець, Ж.Петрочко), проблема розв'язування моральних задач (І.Білецька) та ін. Разом з тим, проблема виховання добродійності в молодших школярів до сьогодні не стала предметом спеціального педагогічного дослідження.

Метою статті є обґрунтування сутності поняття «системно-творчий підхід» до виховання добродійності молодшого школяра через аналіз його основних змістових складників у контексті сучасних теоретико-методологічних смислів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичний аналіз проблеми формування добродійності молодших школярів дозволяє виділити найактуальніші методологічні концепти, які корелюють ефективний педагогічний вплив на систему моральних цінностей дітей та молоді, а саме: культурологічний, аксіологічний, вчинковий, особистісно зорієнтований. Варто зазначити, що мораль, по-перше, як форма суспільної свідомості набуває дієвого характеру лише в контексті розвиненої культури як суспільства, так і окремої особистості. По-друге, моральна норма може повноцінно функціонувати лише в умовах ціннісно опосередкованих людських стосунків, які породжують вчинкову культуру. По-третє, моральні норми не можна нав'язувати – вони повинні бути привласнені вихованцем добровільно внаслідок грамотної інструментовки виховного процесу на засадах його особистісної орієнтації.

Методологічні підходи в контексті сучасних наукових концептів не ізольовані один від одного і мають взаємообумовлений (інтегративний) характер, що викликає появу похідних (повторних, синтезованих) підходів. При вивченні проблеми виховання добродійності в молодших школярів принципове методологічне значення, на нашу думку, має комплексний, системно-структурний, системно-функціональний, системно-творчий підходи. Це пояснюється тим, що будь-яке педагогічне явище багатогранне, тому є важливим дослідження його властивостей як в цілому, так його різноманітних конкретних складових, а також умов, що визначають таке явище.

Комплексний підхід забезпечує дослідження всіх умов ефективності педагогічного явища, взаємодія (інтегрованість) яких обумовлює конкретний стан даного явища. Зокрема, успішність процесу формування добродійності як моральної якості у молодших школярів, пов'язана із дотриманням таких педагогічних умов: адекватного розуміння дітьми та вчителями понять «добро», «доброта», «добродійність»; послідовної гуманізації освітнього середовища, яке привчає дитину діяти з позиції добра (не з страху, а тому, що є кращий вибір); безперервної трансляції найвищих гуманістичних цінностей у навчально-виховний процес; відмова від фіксування уваги дитини на вчинку, якого вона не повинна робити (й цим штовхати її до здійснення даної дії), системної організації добродійної діяльності школярів на засадах емпатії, альтруїзму та самозречення; накопичення власного позитивного досвіду добротворчості у різних видах діяльності з урахуванням вікових особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку; активізації рефлексивних процесів як рушійної сили морального самовдосконалення дітей у контексті особистісно зорієнтованого підходу до організації виховної роботи в школі; інтегрування в освітній процес класичних та інноваційних виховних технологій, методів і форм добродійно орієнтованої виховної роботи з молодшими школярами.

Концептуальною позицією у формуванні добродійності молодших школярів вважаємо системно-творчий підхід до організації виховного процесу початкової школи. Основне завдання – визначення індивідуального рівня добродійності, який залежить від стійкості звички робити добро, приймати доброту і ступеня готовності жертвувати особистими інтересами заради інтересів іншого; формування внутрішніх спонук, здатності виділити ту чи іншу моральну цінність, утіливши її у конкретний поведінковий акт, добродійний вчинок; збагачення практичного гуманістичного досвіду дитини на основі отриманих нею знань, умінь, навичок і досвіду спілкування; накопичення у свідомості молодшого школяра емоцій, які визначають стійкість набутих звичок поведінки; створення відповідних ситуацій, що заохочують молодших школярів до прояву доброти, гуманістичної мотивації вчинків, домінування стосунків, в яких зможемо прогнозувати добродійну поведінку, формувати власне добродійні вчинки особистості. Доведено, якщо умови виховання спонукають дитину пережити задоволення від власного вчинку на користь іншої людини, то формується її гуманістична, добродійна спрямованість.

Матеріали конференції "Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти"

Важливу роль у вирішенні досліджуваної проблеми має розкриття суті *системно-творчого підходу* через дефінітивний аналіз його змістових складників: «підхід», «система», «педагогічна система», «системний підхід», «творчість», «особистісна творчість», «творчий підхід».

У сучасній науково-методичній літературі поняття «підхід» трактують як концептуальну позицію, яка є вирішальною у розгляді й визначенні інших підпорядкованих концептуальних положень. На думку російського філософа Б.Гершунського, поняття «підхід» є ключовим у тлумаченні поняття «педагогічна система». Адже різноманітність педагогічних систем обумовлена саме підходом до визначення мети, відбору змісту, вибору методів, засобів та організаційних форм тощо [4, с.54]. У контексті нашого дослідження поняття «підхід» визначається як певна стратегія дії щодо вибору єдиноспрямованих за змістом принципів, методів, засобів, форм у організації навчання, розвитку й виховання особистості.

Системність – одна із загальних закономірностей природи, суспільства й людського мислення. Разом з тим ця закономірність по-різному виявляється у механічних, біологічних і соціальних системах.

Термін «система» (від грец. *systema* – ціле, що складається з частин) вперше з'явився у Давній Греції. В античній філософії його трактували як упорядкованість і цілісність природних об'єктів. Наука епохи Відродження виробила певну концептуальну базу, найважливішими категоріями якої є предмет і властивість, ціле і частина, субстанція й атрибут, форма та зміст. У XVIII–XIX ст. ідея системної організації наукового знання глибоко і ґрунтовно була розроблена німецькою класичною філософією (І.Кант, Й.Фіхте, Г.Гегель). Становлення системного підходу пов'язують з дослідженнями О.Богданова, який розробив ідею про структурну стійкість системи та її умов. Л.Берталанфі в другій половині XX ст. першим із західних вчених представив програму побудови «Загальної теорії систем». Аналіз цілого ряду тлумачень поняття «система» був зроблений В.Н.Садовським. У численних наукових працях глибоко проаналізовано різноманітні визначення поняття «система»; означено основні категорії системного підходу, специфіку системного дослідження і вимоги, яким це дослідження має відповідати (І.Блауберг, А.Уємов, Б.Українець, Е.Юдін, В.Макаров, А.Сарасв, Л.Блюменфельд, В.Тюхтін). Спроба застосування ідеї системного підходу була здійснена для вивчення соціальних (В.Афанасьєв, С.Устич) та культурних явищ (М.Каган, С.Кримський, Б.Парахонський, З.Мейзерський). Сучасний розвиток системного підходу, як стверджує О.Кустовська, характеризується тим, що акцент робиться не на використанні складних математичних прийомів, які виявилися неефективними при аналізі комплексних проблем з множиною параметрів, а переважно на розробці нових діалектичних принципів наукового мислення, логічного аналізу систем з урахуванням взаємозв'язків і різнонаправлених тенденцій. Отже, в сучасних умовах під системним підходом найчастіше розуміють певну сукупність системних принципів наукового пізнання [7, с.19].

Системний підхід до характеристики педагогічних явищ вимагає визначення поняття «педагогічна система».

Першу спробу визначити поняття *педагогічної системи* зробив у 20-тих роках XX ст. український педагог Я.Мамонтов. Під педагогічною системою він розумів «систему наукових тверджень, яка трактує та координує для певної мети основні педагогічні фактори (педагог, учень, матеріал) та встановлює їхній стосунок до даного суспільного середовища» [8, с.133]. Серед ключових ознак педагогічної системи вчений називає найважливіші: метод навчання або метод організації дитячого життя та ставлення до соціального оточення; мета виховання або цільова настанова. У подальших дослідженнях (С.Архангельський, А.Братко, М.Дмитрієва, Т.Жук, Т.Льїна, Н.Тализіна) наведені приклади застосування системного підходу до аналізу педагогічних явищ і процесів у певній системі, яка дає можливість упорядкувати їх і розглядати як єдине ціле у взаємодії і зв'язку між собою. Під системою розуміється «відокремлена на основі певних ознак упорядкована кількість взаємопов'язаних елементів, поєднаних спільною метою функціонування та єдністю керівництва, та така, що виступає у взаємодії з середовищем як цілісна єдність» [5, с.16]

Найбільш точною, на нашу думку, є концепція Н.Кузьміної. За її визначенням, педагогічна система – це «множина взаємопов'язаних структурних та функціональних компонентів, що підпорядковані меті виховання, освіти та навчання покоління, що підрастає, й дорослих людей» [9, с.10]. Серед структурних компонентів педагогічної системи автором виділяються: навчальна інформація, засоби педагогічної комунікації (методи, форми, засоби навчання та виховання), учні, педагог, мета. Серед функціональних компонентів як зв'язків між структурними: конструктивні, комунікативні, організаційні, гностичні, проектувальні (прогностичні). Розробку даної концепції продовжила Л.Вікторова, яка внесла ще по одному структурному результату та функціональному

коригуючому компоненту, завдяки чому структура педагогічної системи отримала своє завершення і цілісність [2, с.21]. Адже педагогічна система обов'язково повинна мати результат, який визначається рівнем знань, умінь та навичок людини. А завдяки зіставленню таких структурних компонентів, як мета та результат, система спроможна перебудовувати свою діяльність із необхідною швидкістю.

Проблеми використання можливостей системного підходу щодо вивчення педагогічних явищ та процесів можна розподілити за такими аспектами: складові системи навчання (В.Оконь, І.Лернер, В.Онищук, В.Паламарчук, П.Підкасистий); компоненти системи навчання (П.Гальперін, В.Давидов, В.Репкін, О.Савченко, С.Гончаренко, В.Галузинський, М.Євтух); засвоєння знань (В.Максименко, П.Ерднієв); процес навчання як цілісне явище (В.Загвязінський, В.Рубахін, Ю.Щербань); розробка основ виховної системи школи (А.Макаренко, В.Сухомлинський, Л.Новікова, А.Куракін, Х.Лійметс, А.Мудрик, В. Караковський, Л. Селіванова); системне дослідження виховного процесу, що започаткувало методику зовнішнього виховного впливу (І.Козлов); виховання (Л.Гордін); модель особистісно зорієнтованої виховної системи школи (М.Красовицький); системно-структурний підхід (Т.Льїна); система, в якій протікають педагогічні процеси (В.Безпалько); склад системи, в якій функціонує процес, і склад самого процесу (Ю.Бабанський); системно-діяльнісний підхід (І.Княжева) та ін.

Отже, *системний підхід* – це методологія наукового пізнання, в основі якої лежить дослідження об'єктів як систем, що дозволяє побачити об'єкт дослідження як комплекс взаємопов'язаних підсистем, об'єднаних спільною метою, розкрити його інтегративні властивості, а також внутрішні та зовнішні зв'язки. Системний підхід передбачає послідовний перехід від загального до часткового, коли в основі розгляду лежить конкретна кінцева мета, для досягнення якої створюється система. Педагогічну систему сьогодні визначають як «тривкий організаційно-технологічний комплекс, що забезпечує досягнення заданої мети». [10, с.4]

На суспільному рівні *творчість* розглядається як вияв нових напрямів у мистецтві, наукових відкриттях і соціальних програмах. Творчість людини – явище складне, багатогранне і суперечливе, охоплює чимало сфер її буття. Воно завжди було і є предметом дослідження філософії, фізіології, психології, педагогіки, логіки. Зокрема, філософія надає методологічну основу для дослідження питань творчості, вивчає принципи істинності знань, результатів творчого мислення; психологія досліджує процеси творчого мислення; педагогіка вивчає шляхи та засоби формування творчої особистості.

У ранніх філософських концепціях (Декарт, Спіноза, Дж.Локк, Берклі, Юм, Кант, Фіхте, Гегель та ін.) за різного тлумачення творчості спільним було визнання людини творцем історії, що сприяло зростанню інтересу як до процесу творчості, завдяки якому оновлюється навколишній світ, «олюднюється» навколишнє середовище (І.Кант), так і до особистості творця, його творчого потенціалу.

Батьком української творчої думки вчені називають Ф.Печерського, девізом творчості якого стали слова «Віруй і пізнавай». Ідеї розвитку творчої особистості знаходимо у працях Г.Сковороди, Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, яка, зокрема, наголошувала на тому, що вчитель повинен постійно працювати над розвитком творчого потенціалу та здібностей учнів. Ці ідеї продовжують у своїй педагогічній спадщині Б.Грінченко, А.Макаренко, Г.Ващенко. В.Сухомлинський визначав творчість як необхідну умову самовдосконалення.

Сучасні філософи, психологи, педагоги розглядаються різні аспекти творчості: сутність творчості (Е.Торренс, В.Андрущенко, І.Бойченко, В.Даниленко, А.І.Кавалеров, А.Мисун, М.Мокляк); аналіз творчого потенціалу через структуру ціннісних орієнтацій (В.Василенко, Є.Головаха, О.Дробницький, А.Кавалеров) або через психічне здоров'я особистості (Г.Заїченко, О.Клепиков, О.Лук, В.Молодець); зв'язок творчості з розвитком особистості (А.Адлер, А.Маслоу, Г.Олпорт, К.Роджерс); зв'язок становлення моральної поведінки з загальним психічним розвитком дитини, розвитком інтелектуальних процесів, зокрема, уяви дитини, а також з розвитком креативності (В.Давидов, В.Кудрявцев); сутність і роль творчості, рефлексії та волі в особистісному розвитку (С.Рубінштейн, І.Бех, В.Роменць); художньо-творче освоєння природи як універсальний спосіб розвитку екологічно цінних орієнтацій особистості (Г.Тарасенко); механізми формування творчої діяльності учнів (П.Атутов, І.Калошина, В.Кожевніков, А.Тряпідина) та ін.

У контексті нашого дослідження важливо зазначити, що більшість науковців основною ознакою творчості найчастіше вважають новизну, визначаючи творчою діяльністю ту, що породжує щось якісно нове, позначене неповторністю, оригінальністю та суспільно-історичною унікальністю [9]. Однак, чимало вчених таку характеристику творчості вважають неповною, стверджуючи, що елементи творчості є у будь-якій діяльності людини, що, активно діючи протягом життя, людина

Матеріали конференції "Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти"

вирішує чимало задач самостійно. Як наслідок такої діяльності виникає щось нове, що не існувало раніше. Тобто творчість – це цілеспрямована, наполеглива праця, спрямована на вирішення творчих задач, які ставить життя (С.Л.Рубінштейн, А.Т.Шумілін). Під дитячою творчістю, зокрема, розуміють діяльність дитини, у процесі якої вона створює якісно нові для самої себе цінності. Ці цінності мають і суспільне значення, тому що необхідні для всебічного розвитку особистості і, як наслідок, для розвитку суспільства.

Творчий підхід до характеристики педагогічних явищ вимагає визначення поняття «*особистісна творчість*», що характеризується як механізм розвитку особистості – самостійний акт, у результаті якого людина створює нове у своїй особистості, творчо приймає суб'єктивно нові цінності, смисли, відтворює у творчій діяльності досягнення культури людства. І.Бех стверджує, що перехід від одного стану особистісних смислів і цінностей до передбачуваного відбувається під час вирішення проблем, які здійснюються як творчий акт. В.Бачинін доводить, що сама особистість є полем для творчості, яка здійснюється під час вирішення протиріч. Л.Б.Єрмолаєва-Томіліна підкреслює, що творчі здібності закладені й існують у кожній дитини, й вказує на важливу роль соціального середовища у формуванні творчої індивідуальності [5]. Творчу особистість визначає не тільки творчий потенціал, а й активність у його реалізації. Активно впливаючи на середовище, людина змінює його та одночасно міняє свою особисту природу. Активність виявляється у спілкуванні, пізнанні, праці. На нашу думку, у пізнавальній діяльності формується світогляд та інтелектуальні здібності; трудова діяльність здійснює різнобічний вплив на процес формування особистості, у спілкуванні набувається моральний досвід.

Отже, *творчий підхід* – один із гуманістичних принципів організації освіти, а саме, орієнтація навчально-виховного процесу на розвиток особистісної творчості через стимулювання творчого потенціалу, активізації творчих здібностей особистості.

Теоретичний аналіз проблеми дозволив виділити концептуальну позицію у формуванні добродійності молодших школярів, що акумулює *системний і творчий підходи* до організації виховного процесу школи першого ступеня. У визначенні змісту *системно-творчого підходу* важливим є дотримання сформульованої І.Бехом стратегії побудови виховного процесу в площині особистісної концепції, яка мусить визначатися науковим розумінням внутрішніх закономірностей розвитку особистості в онтогенезі, а не ґрунтуватися на зовнішній доцільності, коли задіяні методи заохочення чи покарання маскують складні виховні проблеми. «Це дійсно так, оскільки за культивуванням таких методів педагог лише змушує дітей коритися, а не вільно й свідомо діяти. Цим самим він штучно утримує вихованця на елементарних стадіях морального розвитку і не піднімає до рівня, коли вихованість ґрунтується на перетворенні загальних етичних принципів у систему його особистісних смислів» [1, с.42-43]. Учений наголошує, що тут необхідні такі виховні впливи, які б спричинили внутрішню боротьбу дитини, поки дитина сама не прийме позитивного морального рішення. Момент самостійності поступово викликає у вихованця розуміння того, що його добродійні вчинки зумовлені багатством власних почуттів, а це приносить задоволення як певну винагороду за здійснене [1].

Отже, виховний процес у контексті *системно-творчого підходу* слід розглядати як множини особистісно зорієнтованих процесів, спрямованих на задоволення освітніх і виховних потреб усіх учасників виховного процесу. Коли вся система виховання забезпечує формування особистісного «я» кожного учня, то розвиток його індивідуальності як у системі колективних стосунків, так і під час проведення індивідуальної виховної роботи, паралельно удосконалює систему спільної колективної діяльності учнів; вимагає від суб'єктів виховного впливу принципово уникати педагогічних ситуацій (*див. таблиця 1*), що не відповідають критеріям, за якими визначаємо успішність формування якостей особистості.

З позицій *системно-творчого підходу* виховний процес має бути орієнтований на психологічний вік як на основний критерій визначення змісту і темпів розвитку дитини і розглядатися як єдина цілісна й функціональна система (а не як предметна) в центрі якої – особистість дитини з її потребами, інтересами та життєвими проблемами, віковими особливостями. Поняття психологічний вік „уведене Л.Виготським для реалізації ідеї системного підходу до розвитку”. Ним позначається новий для того чи іншого відрізка життєвого шляху дитини тип будови її особистості, вид діяльності, яких не існувало на попередньому етапі і які визначають характер свідомості дитини, систему її ставлень до світу та власного «Я», особистості її внутрішнього і зовнішнього життя, співвідношення в її розвитку потенційного (резервного) і актуального (реалізованого). Основними складниками триєдиного утворення під назвою „психологічний вік” виступають соціальна ситуація розвитку (специфічні для кожного віку зв'язки дитини з дорослим як значущою особою, авторитетом, носієм

суспільних функцій і вимог); діяльність (характер, структура, ієрархія видів діяльності, провідна діяльність); новоутворення (особливості свідомості та особистості, яких не було раніше).

Результати експериментального дослідження – впровадження в практику роботи школи першого ступеня комплексної виховної системи «Добродій» дають підстави резюмувати: системно-творчий підхід до організації позакласної виховної роботи школи першого ступеня з метою виховання добродійності учнів допомагає відійти від репродуктивних методів «роби як я» (наслідування зразка) до креативних «слухай мене, роби сам» (вихователь тлумачить, а вихованець самостійно «обирає шлях і діє»). Це забезпечує свідоме прийняття дитиною моральної норми як внутрішнього регулятора її поведінки, тобто свідоме засвоєння й орієнтування на них у життєвих ситуаціях. Це сприяє неперервному моральному вихованню школярів на пропедевтичному, формувальному та коригувальному рівнях виховної системи через зміст матеріалів, через стиль стосунків у системах «учитель-учень», «учень-учень» та шляхом активної творчої діяльності.

Таблиця 1

Добродійно не зорієнтовані педагогічні ситуації

Суб'єкт (вихованець)	Суб'єкт (вихователь)
<i>Намагається досягти певних виховних цілей</i>	<i>намагання вихованця не помічає, проте похибка викликає яскраво виражене незадоволення, критику</i>
	<i>підкреслює невідповідність вихованця тим чи іншим суспільним нормам, навіює, що дитина не така, якою хотіли б її бачити</i>
	<i>не створює ситуації авансованої довіри, гарантованого успіху, мажорного настрою</i>
<i>Намагається впоратися із непосильними вимогами</i>	<i>вимагає від дитини неможливого, а коли вона не спроможна відповідати цим вимогам, принижує</i>
	<i>не враховує потреби, інтереси, життєві проблеми, вікові можливості особистості дитини</i>
	<i>змушує вихованців всупереч їх волі робити ті вчинки, які даються їм з великими труднощами</i>
<i>Намагається висловлювати свої думки, пояснювати дії</i>	<i>порушує безперечне право дитини – впливати на наші судження про неї</i>
	<i>не використовує природну дитячу потребу в прихильному ставленні до неї значущих людей з метою розвитку позитивних якостей</i>
	<i>не забезпечує розвиток такого рівня свідомості, який би спонукав дитину до самопізнання і самоактивності в творенні власного духовно багатого життя</i>
<i>Намагається діяти самостійно</i>	<i>не дає можливості дитині самостійно приймати рішення і діяти відповідно</i>
	<i>застерігаючи дитину від того, що вона не повинна робити, фіксує її увагу на цьому вчинку, а отже, штовхає її до здійснення даної дії</i>
	<i>не враховує психологічну закономірність, згідно з якою діти, які привчені лише спостерігати, стають соціально пасивними, безпорадними щодо добродійності</i>

Важливу роль у вирішенні досліджуваної проблеми має трактування концепти «системно-творчий підхід». Дефінітивний аналіз його змістових складників підводить нас до кращого розуміння даного поняття.

Отже, системно-творчий підхід визначається нами як стратегія побудови виховного процесу в площині особистісної концепти, який орієнтований на психологічний вік вихованця (у центрі – особистість дитини з її потребами, інтересами та життєвими проблемами, віковими можливостями) та активізацію його творчих здібностей (індивідуально-психологічні здібності, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання) і розглядається як єдина цілісна й функціональна система (що дозволяє уникнути дроблення навчання й виховання на велику кількість не завжди пов'язаних між собою навчальних дисциплін, виховних впливів і недостатнього врахування індивідуальних потреб), що націлена на міждисциплінарний синтез, інтеграцію виховних впливів, основою яких виступає самостійна творча діяльність вихованця (поки сам не прийме позитивного морального рішення й отримає задоволення як певну самовинагороду за здійснене), яка веде до особистісної творчості (механізму розвитку особистості) – самостійного акту творення нового в собі (творчо приймає суб'єктивно нові цінності, смисли, відтворює у творчій діяльності досягнення культури людства), забезпечує досягнення конкретного очікуваного виховного результату

Матеріали конференції "Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти"

(сформованої здатності до добродійності) й генеральної мети (точно заданих цілей у навчанні, вихованні та розвитку особистості).

Висновки даного дослідження і перспективи. Теоретичний аналіз проблеми дозволив виділити концептуальну позицію у формуванні добродійності молодших школярів, яка дозволяє створювати гуманні ситуації, стосунки, взаємодію, що відповідають тим якостям, які ми прагнемо сформувати. У процесі їх здійснення приходить розуміння і переживання цих стосунків як значущих для особистості й колективу, що сприяє переходу їх в особистісні настанови, формуванню на цій основі уявлень про добродійність, гуманні погляди, почуття і звички добродійної поведінки.

Методологія системно-творчого підходу дозволяє представити виховний процес як чітко сплановану інтегровану систему засвоєння конкретних моральних знань, вироблення навичок і вмінь у процесі творчої діяльності. Кожна педагогічна система є принципово складним утворенням, її дослідження потребує побудови багатьох різних моделей, кожна з яких може окреслювати лише окремі аспекти системи. Це й стане предметом наших подальших досліджень.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Стратегія проектування. / І. Д. Бех // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка.- 1999. - №3.- С.42-43.
2. Викторова Л.Г. О педагогических системах. / Л. Г. Викторова. – Красноярск: КГУ, 1989. – 86 с.
3. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. / Л. С. Выготский // Психологические очерки.-2-е изд. - Москва: Просвещение, 1967. - 93с.
4. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века (В поисках практически ориентированных образовательных концепций). / Б. С. Гершунский. – М. : Совершенство, 1998. – 608 с.
5. Ермолаева-Томилина Л.Б. Проблема развития творческих способностей детей (по материалам зарубеж. исследований) / Л. Б. Ермолаева-Томилина // Вопросы психологии. -1975. - №5. - С.166-176.
6. Ильина Т.А. Структурно-системный подход к организации обучения. / Т. А. Ильина // Выпуск I. – Москва: Знание, 1972. – 71 с.
7. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: курс лекцій. / О. В. Кустовська. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 124 с.
8. Мамонтов Я.А. Педагогічна система як принцип науково-педагогічного дослідження. / Я. А. Мамонтов // Шлях освіти. – 1927. – №5. – С.133.
9. Методы системного педагогического исследования / Под ред. Н. В. Кузьминой. – Л., 1980. – 180 с.
10. Підласий І. Педагогічні інновації, / І. Підласий, А. Підласий // Рідна школа. – 1998. – №12. – С. 3-17.